

tam solvisse quaestionem, quia desideriis suis Apostolus traditos dixit: « Jam enim flagitiorum, inquis, desideriis aestuabant. » Et adjungis, ac dicis: « Quomodo ergo per potentiam tradentis Dei putandi sunt in talia facta cecidisse? » Quid ergo plus factum est, obsecro te, aut ut quid diceret: « Tradidit illos Deus in desideria » cordis eorum; » si jam erant possessi quodam modo malis desideriis cordis sui? Numquid autem consequens est, ut si habet aliquis cordis desideria mala, jam etiam consentiat eis ad committenda eadem mala? Ac per hoc aliud est habere mala desideria cordis, aliud tradi eis; utique ut consentiendo eis possideatur ab eis, quod fit cum divino judicio traditur eis. Alioquin frustra dictum est: « Post concupiscentias tuas non eas¹; » si jam quisque reus est, quod tumultuantes et ad mala trahere nitentes sentit eas, nec eas sequitur, si non eis traditur; exercens adversus eas gloriosa certamina, si vivit in gratia. Quid tibi enim videtur, qui observat quod scriptum est: « Si praestes animae tuae concupiscentias ejus², » (quod quid est aliud, quam desideria ejus mala?) faciet te gaudium inimicis et invidis tuis? numquid jam iste reus est, habendo tales animae concupiscentias, quas ei praestare non debet, ne in gaudium veniat diabolo et angelis ejus, qui sunt inimici atque invidi nostri?

XII. Cum ergo dicitur homo tradi desideriis suis, inde fit reus, quia desertus a Deo cedit eis atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur. « A quo enim » quis devictus est, huic et servus addictus est³; » et fit ei peccatum consequens, praecedentis poena peccati. An non est peccatum et poena peccati, ubi legitur, « Dominus enim miscuit illis spiritum erroris, et seduxerunt Aegyptum in omnibus operibus suis, sicut sedu-

¹ Eccli. xviii, 30. — ² Ibid. 31. — ³ 2 Petr. ii, 19.

» citur ebrius⁴, » Non est peccatum et poena peccati, ubi Deo dicit Propheta: « Quid errare fecisti nos, Domine, a via » tua, obtudisti corda nostra, ut non timeremus te². » Non est peccatum et poena peccati, ubi rursus Deo dicitur: « Ecce tu iratus es, et nos peccavimus; propterea erravimus et facti sumus sicut immundi omnes³? » Non est peccatum et poena peccati, ubi legitur de gentibus quas debellavit Jesus Nave, quia per Dominum factum est⁴; confortari cor eorum, ut obviam irent ad bellum ad Israel, ut exterminarentur? Non est peccatum et poena peccati quod non audivit Roboam rex plebem bene momentem, quoniam sicut Scriptura loquitur, « Erat conversio a Domino, ut statueret verbum suum quod de » illo locutus est in manu Prophetae⁵? » Non est peccatum et poena peccati, in eo quod scriptum est, Amasiam regem Juda noluisse audire Joam regem Israel bene momentem, ne procederet ad bellandum? Sic enim legitur, « Et non audivit Amasias, quoniam a Deo erat ut traderetur in manus, quoniam quaesierunt deum Edom⁶. » Et multa alia commemorare possumus, in quibus liquido apparet, occulto judicio Dei fieri perversitatem cordis, ut non audiatur quod verum dicitur, et inde peccetur, et sit ipsum peccatum praecedentis etiam poena peccati. Nam credere mendacio, et non credere veritati, utique peccatum est. Venit tamen ab ea caecitate cordis, quae occulto judicio Dei, sed tamen justo, etiam poena peccati monstratur. Quale est etiam illud quod ad Thessalonicenses scribit Apostolus: « Pro eo quod dilectionem » veritatis non receperunt, ut salvi fierent, et ideo mittet » illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio⁷. » Ecce poena peccati, peccatum est. Utrumque claret,

⁴ Isaï. xlix, 14. — ² Id. lxxiii, 17. — ³ Id. lxxv, 5, 6. — ⁴ Josue. xi, 20. — ⁵ 3 Reg. xii, 15. — ⁶ 2 Paral. xxv, 20. — ⁷ 2 Thess. ii, 10.

breviter dictum est, aperte dictum est, ab eo dictum est, cuius alia verba in tuam sententiam frustra detorqueere conatus es.

XIII. Quid est autem quod dicis : « Cum desideriis suis traditi dicuntur, relictis per divinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsi : » quasi non simul posuit hæc duo idem Apostolus, et patientiam, et potentiam, ubi ait : « Si autem volens Deus » ostendere iram et demonstrare potentiam suam, attulit » in multa patientia vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem¹. » Quid horum tamen dicis esse quod scriptum est : « Et propheta si erraverit et locutus fuerit, ego » Dominus reduxi prophetam illum, et extendam manum » meam super eum, et exterminabo eum de medio populi » mei Israël² : » patientia est, an potentia? Quodlibet eligas, vel utrumque fatearis; vides tamen falsa prophetantis peccatum esse, poenamque peccati. An et hic dicturus es, quod ait : Ego Dominus seduxi prophetam illum, intelligendum esse, deserui, ut pro ejus meritis seductus erraret? Age ut vis, tamen eo modo punitus est pro peccato, ut falsum prophetando peccaret. Sed illud intueri quod vidit Michæas propheta, « Dominum » dentem super thronum suum, et omnis exercitus cæli » stabat circa eum a dextris ejus et a sinistris ejus. Et » dixit Dominus : Quis seducet Achab regem Israël, et » ascendet, et cadet in Ramoth Galaad? Et dixit iste sic, » et iste sic. Et exiit spiritus, et stetit in conspectu Domini, et dixit : Ego seducam eum. Et dixit Dominus » ad eum : In quo? Et dixit : Exibo et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus³. » Et dixit : « Seduces, et prævalebis, exi et fac sic. » Quid ad ista dicturus es? nempe rex ipse peccavit, falsis credendo

¹ Rom. ix, 12. — ² Ezech. xiv, 9. — ³ 3 Reg. xxii, 19 et seqq.

prophetis. At hæc ipsa erat et poena peccati, Deo judicante, Deo mittente angelum malum, ut apertius intelligeremus quomodo in Psalmo dictum sit, misisse iram indignationis suæ per angelos malos⁴. Sed numquid errando, numquid injuste quidquam vel temere judicando, sive faciendo? Absit : sed non frustra illi dictum est : « Judicia tua sicut abyssus multa⁵. » Non frustra exclamat Apostolus : « O altitudo divitiarum sapientiæ et » scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et » investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum » Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior » dedit illi, ut retribuatur ei⁶? » Nullum eligit dignum, sed eligendo efficit dignum; nullum tamen punit indignum.

XIV. « Ait, inquis, Apostolus, Bonitas Dei ad poenitentiam te adducit⁴. » Verum est, constat; sed quem prædestinavit adducit : quamvis ipse secundum duritiam suam et cor impoenitens, quantum ad ipsum attinet, « Thesaurizet sibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus⁵. » Quantamlibet enim præbeat patientiam; nisi ipse dederit, quis agit poenitentiam? An oblitus es quod idem ipse doctor ait : « Ne forte det illis Deus poenitentiam ad » cognoscendam veritatem et resipiscant a diaboli latrocinio⁶? Sed judicia ejus multa abyssus⁷. » Nos certe si eos, in quos nobis potestas est, ante oculos nostros perpetrare scelera permittamus, rei cum ipsis erimus : quam vero innumerabilia ille permittit fieri ante oculos suos, quæ utique si nolisset, nulla ratione permitteret : et tamen justus et bonus est. Et quod præbendo patientiam dat locum poenientiæ nolens aliquem perire, novit

¹ Psal. lxxvii, 49. — ² Id. xxxv, 7. — ³ Rom. i, 33. — ⁴ Rom. ii, 4. — ⁵ Ibid. 5, 6. — ⁶ 1 Tim. ii, 25, 26. — ⁷ Psal. xxxv, 7.

Dominus qui sunt ejus¹, et omnia cooperatur in bonum, sed his qui secundum propositum vocati sunt². « Non » enim omnes qui vocati sunt, secundum propositum » sunt vocati. Multi enim vocati, pauci vero electi³. » Qui ergo electi, hi secundum propositum vocati. Unde et alibi dicit: « Secundum virtutem Dei salvos nos fa- » cientis et vocantis vocatione sua sancta, non secundum » opera nostra, sed secundum suum propositum et gra- » tiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante sæcula » æterna⁴. » Denique et hic cum dixisset: « Omnia coo- » peratur in bonum his qui secundum propositum vocati » sunt: » continuo subdidit: « Quoniam quos ante præ- » civit, et prædestinavit conformes imaginis Filii ejus, » ut sit primogenitus in multis fratribus: quos autem » prædestinavit, illos et vocavit; et quos vocavit, ipsos » et justificavit; quos autem justificavit, ipsos et glorifi- » cavit⁵. » Hi sunt secundum propositum vocati. Ipsi ergo electi, et hoc ante mundi constitutionem, ab eo qui vocat ea quæ non sunt tanquam sint⁶. Sed electi, per electionem gratiæ⁷. Unde dicit idem doctor et de Israël: « Reliquiæ per electionem gratiæ factæ sunt⁸. » Et ne forte ante constitutionem mundi ex operibus præcognitis putarentur electi, secutus est, et adjunxit: « Si autem » gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non est » gratia⁹. » Ex isto numero electorum et prædestinatorum etiam qui pessimam duxerunt vitam, per Dei benignitatem adducuntur ad poenitentiam, per cujus patientiam non sunt huic vitæ in ipsa scelerum perpetracione subtracti, ut ostendatur et ipsis et aliis cohæredibus eorum, de quam profundo malo possit Dei gratia liberare. Ex his

¹ 2 Petr. iii, 9, et 2 Tim. ii, 19. — ² Rom. viii, 28. — ³ Matth. xxii, 14. — ⁴ 2 Tim. i, 8, 9. — ⁵ Rom. viii, 28, et seqq. — ⁶ Ephes. i, 4. — ⁷ Rom. v, 17. — ⁸ Rom. xi, 5. — ⁹ Ibid. 6.

nemo perit, quacumque ætate moriatur. Absit enim, ut prædestinatus ad vitam sine sacramento Mediatoris finire permittatur hanc vitam. Propter hos Dominus ait: « Hæc est autem voluntas ejus qui misit me Patris, ut » omne quod dedit mihi non perdam ex eo¹. » Cæteri autem mortales qui ex isto numero non sunt, et ex eadem quidem massa ex qua et isti, sed vasa iræ facti sunt, ad utilitatem nascuntur istorum. Non enim quemquam eorum Deus temere ac fortuito creat, aut quid de illis boni operetur ignorat: cum et hoc ipso bonum operetur, quod in eis humanam creat naturam, et ex eis ordinem sæculi præsentis exornat. Istorum neminem adducit ad poenitentiam salubrem et spiritalem, qua homo in Christo reconciliatur Deo, sive illis ampliorem patientiam, sive non imparem præbeat. Qamvis ergo omnes ex eadem massa perditionis et damnationis secundum duritiam cordis sui et cor impœnitens, quantum ad ipsos pertinet, thesaurizent sibi iram in die iræ, quo redditur unicuique secundum opera sua: Deus tamen alios inde per misericordem bonitatem adducit ad poenitentiam, alios secundum justum judicium non adducit. Habet enim potestatem adducendi et trahendi, ipso Domino dicente: « Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me traxerit » eum². » Numquid autem Achab regem sacrilegum et impium adduxit ad poenitentiam³; aut saltem per mendacem spiritum jam seducto atque decepto, patientiam et longanimitatem præbuit? Nonne in eo statim, propter quod erat seductus, morte rapiente completum est? Quis eum dicat non peccasse, spiritui credendo mendaci? Quis dicat hoc peccatum poenam non fuisse peccati, venientem de judicio Dei, ad quem legit mendacem spiritum,

¹ Joan. vi, 39. — ² Joan. vi, 44. — ³ 3 Reg. xxii.

sive missum, sive permissum? Quis horum aliquid dicit, nisi qui dicit quod vult; et quod verum est audire non vult?

XV. Quis vero ita desipiat, ut cum audierit quod in Psalmo canitur: « Ne tradas me, Domine, a desiderio meo » peccatori¹: » hoc dicat orasse hominem, ne Deus sit patiens erga illum; « si² Deus non tradit ut mala fiant, nisi patientem bonitatem præbendo cum fiunt? » Quid est autem quod quotidie dicimus: « Ne nos inferas in » tentationem³, » nisi ut non tradamur concupiscentiis nostris? « Unusquisque enim tentatur a concupiscentia » sua abstractus et illectus⁴. » An forte hoc a Deo petimus, ut non sit erga nos patiens bonitas ejus? Non ergo ejus invocamus misericordiam, sed potius iracundiam provocamus. Quis ista sapiat sanus; imo quis vel furiosus hæc dicat? Tradit ergo Deus in passiones ignominiae, ut fiant quæ non conveniunt; sed ipse convenienter tradit: et fiunt eadem peccata, et peccatorum supplicia præteritorum, et suppliciorum merita futurorum: sicut tradidit Achab in pseudo-prophetarum mendacium⁵; sicut tradidit Roboam in falsum consilium⁶. Facit hæc miris et ineffabilibus modis, qui novit justa judicia sua, non solum in corporibus hominum, sed et in ipsis cordibus operari. Qui non facit voluntates malas; sed utitur eis ut voluerit, cum aliquid inique velle non possit. Exaudit propitius, non exaudit iratus: et rursus non exaudit propitius, exaudit iratus. Parcit propitius, non parcit iratus: et rursus non parcit propitius, parcit iratus: atque in his omnibus bonus perseverat et justus. Sed ad hæc quis idoneus? utique ad hæc ejus perscrutanda et investiganda judicia⁷; quis homo idoneus, quem

¹ Psal. cxxxix, 9. — ² Juliani, ut videtur, sententia. — ³ Matth. vi, 13. — ⁴ Jacob. i, 14. — ⁵ 3 Reg. xxii. — ⁶ Id. xii. — ⁷ 2 Cor. ii, 16.

corruptibile aggravat corpus, etiam si habeat jam sancti Spiritus pignus?

XVI. Sed homo intelligens et acutus, « Justam dicis esse libidinem et laudis præconio prædicandam, si eum qui Deo non obedivit, non illi obediendo punivit. » Si prudenter hic saperes, profecto esse iniquitatem videres, quæ pars inferior hominis repugnat superiori atque meliori: et tamen juste iniquum suæ carnis iniquitate punitum, sicut est rex iniquus maligni spiritus iniquitate punitus. An et ipsum malignum spiritum laudare disponis? Eia age, quid moraris? Decet enim te inimicum gratiæ Dei bonitatis, laudatorem spiritus esse mendacis. Nec laborabis invenire quid dicas: laudes ejus paratas habes, si hæc ipsa in eum verba transtuleris, quæ posuisti in laude libidinis, velut consequentia sententiam meam, quæ ego dixi: « Injustum enim erat, ut obtemperaretur a servo suo, hoc est, a corpore suo, ei qui non obtemperaverat Domino suo¹. » Quod te negans, et falsum esse deridens, velut ostendere voluisti quæ sequeretur absurditas; tanquam ultricem peccati, si hoc ita est, libidinem laudans. Certe istum mendacem spiritum quia impium regem, sicut merebatur, fallendo traxit ad mortem, non negas iniquitatis ultorem. Ecce ego et hic dico: Injustum enim erat, ut qui non crediderat Deo vero, non deciperetur a falso. Lauda ergo et istius justitiam falsitatis, et dic quæ dixisti in laude libidinis: « Quia nihil ea potest laudabilius æstimari, si iniquitatem ultra commissi est, si vindicavit injuriam Dei, et quia ita consortium peccati non habuit, ut officium vindicantis assumeret. » Omnia hæc secundum tuios acutissimos sensus, recte dicuntur et in illius immundi spiritus laude. Ergo

¹ Lib. i. de Nupt. et Concup. cap. 6.

præconium vocis tuæ in simili causa, aut mendaci redde spiritui, aut contumaci tolle libidini.

XVII. Quid fugis ad obscurissimam de anima quæstionem? In paradiso ab animo quidem cœpit elatio¹, et ad præceptum transgrediendum inde consensio, propter quod dictum est a serpente, Eritis sicut dii: sed peccatum illud homo totus implevit. Tunc est caro facta peccati, cujus vitia sanantur sola similitudine carnis peccati. Ut ergo et anima et caro pariter utrumque puniatur, nisi quod nascitur, renascendo emundetur; profecto aut utrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in vitiatò vase corrumpitur, ubi occulta justitia divinæ legis includitur. Quid autem horum sit verum, libentius disco quam dico, ne audeam docere quod nescio. Hoc tamen scio, id horum esse verum, quod fides vera, antiqua, catholica, qua creditur et asseritur originale peccatum, non esse convicerit falsum. Ista fides non negetur: et hoc quod de anima latet, aut ex otio discitur; aut, sicut alia multa in hac vita sinesalutis labe nescitur. Magis enim curandum est, sive in parvulis, sive in grandibus, quo anima sanetur auxilio, quam quo vitiatà sit merito: quæ tamen si vitiatà negabitur, nec sanabitur.

XVIII. Illud sane cur dixeris, excogitare non potui, in eo quod commemorasti dixisse Apostolum: « Et tenebris oppletum est insipiens cor eorum. » Addidisti enim: « Notandum esse, quoniam insipientiam causam dicat » omnium malorum². » Hoc quidem dixisse Apostolum non satis constat. Sed non inde contendo: tu potius cur hoc dixeris quæro. An forte quia parvuli non recte dicuntur insipientes, quia nondum sapientiæ possunt esse participes, ideo nullum malum eis inesse vis credi, quod

¹ Gen. III, 5. — ² Rom. I, 21.

esse consequens arbitraris, si malorum omnium causa insipientia est? Sed si disputatione subtilissima et elimatissima opus est, ut sciamus utrum primos homines insipientia superbos, an insipientes superbia fecerit: nunc propter id quod inter nos agitur, quis ignorat omnes homines, quicumque sapientes fiunt, ex insipientibus fieri? Nisi forte aliqui ex præconibus Mediatoris magna ejus multumque insolita gratia ad sapientiam, non ex insipientia, sed ex infantia transire potuerint. Quod si natura sine fide Mediatoris fieri posse contenditis, arcanum virus panditis hæresis vestræ. Nihil enim vos agere apparet tanta defensione et laude naturæ, nisi ut Christus gratis mortuus sit¹; cujus nos dicimus fidem quæ per dilectionem operatur, etiam natura insipientibus opitulari². Sunt enim qui tanta cordis obtusitate nascuntur, ut similiores pecoribus quam hominibus esse videantur: quorum tantæ fatuitatis quæ in illis naturalis apparet, non potestis ullum dicere meritum, qui nullum esse dicitis originale peccatum. Quis autem non quotidie probet testibus rebus humanis, parvulum prius nihil sapere, deinde crescendo vana sapere, et postea si ad sapientium sortem pertinet, recta sapere; atque ita ab infantia ad sapientiam per insipientiam mediam pervenire? Quapropter humana natura quæ jacet in parvulis, cui laudibus vestris salvatorem tanquam sana sit invidetis, quemadmodum prius proferat insipientiæ quam sapientiæ fructum videtis, et radicis ejus vitium videre non vultis; aut videtis, quod pejus est, et negatis.

XIX. Deinde aliis verbis meis interpositis calumniaris, « Quod ego mihi ipse contrarius fuerim, qui cum dixissem inobedienti homini pœnam inobedientiam sui corporis redditam, continuo alia membra corporis nominatim

¹ Galat. II, 21. — ² Id. V, 6. — ³ Lib. de Nupt. et Concup. cap. 6.

expresserim, dicens, quod ad nutum nostræ serviant voluntati? » Hoc ego dixi, genitalibus utique exceptis, quæ corporis nomine nuncupavi: ac per hoc et corpus voluntati servit in aliorum motione membrorum; et corpus voluntati non servit in motibus genitalium. Non sunt ergo verba mea inter se contraria, quamvis te patiantur, vel non intelligendo, vel alios intelligere non sinendo, contrarium. Si enim pars corporis non posset nomine corporis nuncupari, Non diceret Apostolus: « Mulier » non habet sui corporis potestatem, sed vir; similiter et » vir non habet sui corporis potestatem, sed mulier¹. » Ipsa utique membra appellans corporis nomine, quibus discernitur sexus peragiturque concubitus. Quis est enim qui dicat, virum sui potestatem corporis non habere, si in his verbis Apostoli totum corpus intelligas, quod constat omnibus membris? Ac per hoc ego secundum Apostolum, etiam solum genitale membrum nomine corporis nuncupavi, quod non voluntate, sicut manum vel pedem, sed libidine moveri agnoscit sensus humanus, qui te deridet in rebus manifestis impudentes nebulas excitantem, ut nos diutius de pudendis rebus cogat et necessitas loqui, et honestas circumloqui. Sed qui verba mea legit, quæ refellere niteris, eisque te insidiantem perspicit, sufficit mihi quia loco illo quid dixerim corpus intelligit.

XX. Verum tu qui me verbis meis repugnasse dixisti, quod esse falsissimum videbit quisquis te audito ea relegit, et Apostolum genitalia nomine corporis appellasse recoluerit: tu ego qui in me quasi sententias meas inter se pugnantem notasti, et momordisti, expone quemadmodum tibi ipse constiteris, nec tibi ipse restiteris, ubi primum dixisti: « Cum ventum fuerit ut filii seminentur, ad voluntatis prorsus nutum mem-

¹ 1 Cor. VII, 4.

bra in hoc opus creata famulari; et nisi eorum impedimenta, aut de infirmitate, aut de immoderatione proveniant, servire animi imperio: postea vero, hoc genus motus in his habendum putasti, quæ multa in nostro corpore ordine suo ac dispensatione secreta, voluntatis non imperium, sed consensum requirunt. « Ubi quidem perspicuæ veritati ex aliqua parte cessisti: sed illud quod prius dixeras delere debuisti. Quomodo enim secundum priorem sententiam tuam, « Ad voluntatis prorsus nutum ista, de quibus agimus, membra famulantur, atque imperio animi serviunt; » si secundum posteriorem sententiam tuam, « Sicut fames et sitis et digestio, non voluntatis imperium, sed consensum requirunt? » Multum quidem laborasti, ut hæc invenires, quæ contra te potius quam contra me diceres: sed in tali causa non tibi esset necessarius labor, si adesset pudor. Quid enim prodest, quia « Verecundari te dicis, et de rebus loqui talibus horrore prohiberi, sed necessitate compelli: » quando non erubuisti sententiam tuam relinquere scriptam, contra quam tu ipse perspicua veritate turbatus, mox aliam sententiam protulisti? Quanquam et ipsa commemoratio verecundiæ tuæ nimis inverecunda est. Sed ideo mihi placet, quia contra te loquitur. Homo es enim, qui non erubescis libidinem laudare, et erubescere te dicis de libidinis motibus disputare.

XXI. Quid autem magnum fuerat intueri, quod posteaquam dixi: « Ut alia membra moveantur positum in potestate est; » continuo subjeci, « Quando ab impedimenti corpus liberum habemus et sanum? » Somnus enim quando invitos premit, et lassitudo, utique impedimenta sunt, quibus membrorum agilitas impeditur. Deinde quod aisti, « Nec in eam partem sequi membra quam volumus, si ita velimus ut habitus ipse non pati-